

Korkeat korot ruudun takana

TELEVISION NAISTALOUSTOIMITTAJIEN
KÄSITYS ASEMASTAAN

Minkälaisena television naistaloustoimittaja kokee asemansa tehdessään työtä, jota perinteisesti on tehnyt mies? Entä miten hän kokee saamansa kohtelun, niin työpaikallaan toimituksessa kuin haastatteluja tehdessään? Vaikuttaako television visuaalisuus mediana esimerkiksi työnsaantiin? Näihin kysymyksiin haki vastauksia Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen tutkimuskurssiryhmä tutkimukseensa *Korkeat korot ruudun takana*. Tutkimukseen haastatellut naistaloustoimittajat pitävät asemaansa tasa-arvoisena ja ammattiaan arvostettuna. Haastatteluissa kuitenkin erityisesti ikä ja ulkonäkö nousivat esiin eriarvoistavina tekijöinä. Esiin tuli myös kulttuurisiin rakenteisiin liittyviä puhetaipoja, jotka vaikuttavat naistaloustoimittajien työhön. Seuraavassa esitellään tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia.

Naistaloustoimittajien kuusi tapaa puhua

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdeksan television naispuolisen taloustoimittajan teemahaastattelusta. Haastateltavien ikäjakauma on 27-52 vuotta, kuitenkin niin, että enemmistön ikä on kolmenkymmenen kieppeillä. Haastateltavien työkokemus taloustoimittajana vaihtelee muutamasta vuodesta kymmeneinkin vuosiin. Haastateltavat työskentelevät Yleisradion tv- uutisten taloustoimituksessa (2 haastateltavaa), Nelosen uutisissa (1) tai MTV3:n kanavalla (5) joko uutisten taloustoimituksessa tai Talousuutisissa, jota tuottaa Uutisvirta Oy -niminen alihankkijayhtiö. Näinkin pientä tutkimusaineistoa voi pitää edustavana, koska maamme tv-kanavilla työskentelee kaikkiaan vain yhdeksän naispuolista taloustoimittajaa.

Teemahaastattelujen analyysimenetelmänä käytettiin diskurssianalyysia. Haastatteluaineistosta identifioitiin kuusi diskurssia. Jokainen diskurssi tuli esiin ainakin kahden haastatellun puheessa; toisaalta keskenään hyvinkin erilaiset diskurssit saattoivat ilmetä yhdellä ja samalla henkilöllä. Diskurssit nimettiin seuraavasti: 1) *itsearvostuksen diskurssi*, 2) *eriarvoisuuden diskurssi*, 3) *yhdenvertaisuuden diskurssi*, 4) *selviytymisen diskurssi*, 5) *naiseuden diskurssi* ja 6) *turhautumisen diskurssi*.

Kolme ensimmäistä diskurssia, itsearvostuksen, yhdenvertaisuuden ja eriarvoisuuden diskurssit, olivat selvästi valtakurssseja. Lähemmässä tarkastelussa haastateltujen puheesta löytyivät naiseuden ja selviytymisen diskurssit. Turhautumisen diskurssi puolestaan hahmottui vasta tutkimuksen teon loppuvaiheessa.

“Kyllähän sitä pystyy tekeen”

Itsearvostuksen diskurssiin sisältyy naistaloustoimittajien antama kuva ammatistaan, taloustoimittajuudesta verrattuna muihin (toimittajien) ammatteihin ja it-

sestään, pätevydestään ja pyrkimyksistään ammattinsa edustajana. Tärkeä tarkastelun kohde itsearvostuksen diskurssia käsiteltäessä on siis ensinnäkin haastateltavien näkemys siitä, millaista taloustoimittaminen ammattina on ja mitä se vaatii tekijältään ja täyttävätkö he itse nämä vaatimukset. Toiseksi kiinnitimme huomiota siihen tapaan, jolla naistaloustoimittajat ilmaisevat työstä saamaansa henkilökohtaista tyydytystä tai arvostuksen tunteita, mihin nämä positiiviset tuntemukset tai niiden puuttuminen pohjaavat ja miten ne vaikuttavat esim. näkemuksiin uralla etenemisestä. Itsearvostukseksi voidaan ajatella myönteistä kuva omista kyvyistä suhteessa työn vaatimuksiin ja muihin taloustoimittajiin ja se rakentuu tyytyväisyydestä omiin tehtäviin ja osaamiseen.

”Niin mun mielestä taloustoimittajat oli, oli semmonen niinku jotenkin tuntu et siel on semmosia kuivannäkösii vanhoja äijii, jotka kirjoitti niinku kuivantyyllisiä juttuja.”

”((Taloudesta)) siis mulla oli todella semmonen kuva, et se on niinku kaikkein vaikein osa-alue ja must ei ikinä oo siihen.”

Kahdeksasta haastatellusta toimittajasta kuusi oli ennen taloustoimittajauraansa kokenut talouden alan "vaikeana" ja "kuivana" alana ja taloustoimittajan työn vaativana ammattina. Rima työhön oli korkealla ja itsearvostusta luonnollisesti haastatelluille toikin kykeneminen vaativana pidettyyn työhön. Kaksi muuta haastateltua eivät ilmaisseet epäröintiä siitä, pystyisivätkö he työhön.

Suhde ammattiin siihen oppimisen jälkeen oli haastateltavilla kaksijakoinen: osa koki taloustoimittajuuden alana, joka ei ole yhtä vaikeaa ja hienoa kuin ulospäin, osa taas korosti entistä enemmän taloustoimittajalla olevaa "mieletöntä erityisosaamista" ja erityistä asemaa. Taloustoimittajan erityisasema korostui myös vahvasti haastateltujen puhuessa uransa kehityksestä. Lähes poikkeuksetta kotimaantoimittajiksi "jouduttiin" ja taloustoimitukseen "päästiin". Taloustoimittajan erityisasemaa korostettiin myös puhumalla selvästi jaosta erikoistoimittajiin ja yleistoimittajiin, ja tämä voidaan tulkita haastateltavien pyrkimykseksi korostaa omaa asemaansa ja ammattitaitoaan suhteessa muihin toimittajiin. Yksi haastatelluista tosin totesi toimittajien muodollisten hierarkioiden olevan tärkeämpiä toimittajille kuin heidän haastateltavilleen, joille on yleensä sama, mikä toimittajan titteli on.

”Mut toistaseks mä olen ollut pitkän aikaa sitä mieltä ja oon edellenkin, että se juttujen tekeminen on mun mielestä tässä ammatissa mielenkiintoisinta eikä niinku johtaminen tai jonkun - jonkun asian hallitseminen tai pyörittäminen, toimituksen, tai joku muu tällainen.”

”[...]sellasia juttuja on kiva tehdä, ne jutut on palkitsevia kun se ihminen sanoo jotain, se sanoo että 'no kyllä tää vaikuttaa että sosiaaliturva laskee kotiäideillä viis prosenttia, koska...' ne on hyvii juttui.”

Haastateltujen suhde itseensä toimittajina pohjautui tapaan kokea tyytyväisyyttä pystyessään vastaamaan vaativaksi koetun työn muuttuviin haasteisiin. Kaikki haastateltavat kokivat taloustoimittajan työn itselleen mielenkiintoisena ja edelleen uutta opettavana, ja he olivat tyytyväisiä työhönsä. Työtyytyväisyys puolestaan toi itse-arvostusta.

Haastateltujen suhde työhönsä ja asiat, joista he rakensivat kuvaa itsestään pätevinä ja arvostettavina toimittajina, olivat toisaalta hyvinkin henkilökohtaisia ja erosivat toisistaan. Haastatellut kokivat itselleen palkitsevaksi mm. tietyn talouden alueen tuntemisen syvällisellä tasolla, talousaiheiden taustojen ymmärtämisen, uuden oppimisen ja talousjuttujen tekemisen pintaa syvemmällä olevasta tasosta. Huomattavaa oli, että vain yksi haastatelluista mainitsi tärkeäksi uuden uutisaiheen löytämisen ennen muita taloustoimittajia, eli kilpailulla muita taloustoimittajia vastaan ei ollut yleisesti suurta merkitystä itsearvostuksen lähteenä.

Toisaalta itsearvostuksen muodostumista voidaan tarkastella myös huomioimalla ne syyt ja tavat, jotka haastateltavat mainitsevat vaikeiksi tai epätyytyttäviksi työssään. Myös nämä olivat vahvasti henkilökohtaisia ja vaihtelivat jokaisen haastatellun kohdalla. Kaksi haastateltavaa esimerkiksi sanoi kokevansa "pahaa oloa", jos he joutuivat käyttäytymään työssään tavalla, jota he eivät arvosta. Yksi haastateltava koki häiritseväksi epäitsenäisyyden työssään. Haastateltavien mielipiteet asemastaan ja työstään naistaloustoimittajana olivat jopa täysin vastakkaisia: yhden haastatellun mukaan hänet oli selvästi palkattu naisena tekemään pehmeämpiä talousuutisia, kun taas toinen haastateltu kiisti täysin sen, että naistaloustoimittajien työhönotossa tai työnkuvassa suhteessa mieskollegoihin olisi mitään eroa.

"((Näen omat urakehitysmahdollisuuteni)) rajattomina. Tähän asti uusiin vastuullisiin tehtäviin on lähes revitty, eikä loppua näy."

"Sikäli mä oon niinku äää [...] varmaan niinku tyypillinen nainen et mä en halua niinku hierarkian portaita kulkea [...] et jos mä haluan sitte jotain muuta asiaa niin ehkä se sitten on jokin toinen aihealue, ehkä joku toisentyyppinen ohjelma tai muu tällöinen journalismin alue."

Itsearvostukseen kuuluva näkemys tulevaisuudesta taloustoimittajana ja urakehitysmahdollisuuksista oli kaikilla haastateltavilla positiivinen. Kaikki haastatellut tosin korostavat ettei eteneminen uralla perinteiseen tapaan ole heidän tavoitteensa, ja osa kokeneemmista toimittajista kertoi myös kieltäytyneensä ns. korkeammista viroista esimerkiksi hallinnon tehtävissä. Yleisesti urakehitysmahdollisuuksien katsotaan olevan rajattomat: "kaikki tiet ovat auki", totesi yksi haastateltavista. Kaikista huokui varmuus siitä, että he itse voivat valita minkä tahansa työpaikan tulevaisuudessa.

"Hemmetin tasa-arvoista porukkaa"

Haastatteluissa esiintyi selvästi tasa-arvoisuutta korostava puhe, ns. *yhdenvertaisuuden diskurssi*. Siihen liittyy taloustoimittajien kokema tasavertainen asema toimituksen sisällä sekä yhdenvertainen kohtelu sukupuoleen, ulkonäköön ja ikään katsomatta sekä toimituksessa että työtehtävissä kentällä. Yhdenvertaisuuden diskurssia esiintyy myös näkemyksistä televisiosta välineenä.

((Minkälaisena koet asemasi tässä toimituksessa?))

"Vahvaksi, hyvä tasa-arvoseksi ja semmoseksi että on tuota, saa tehdä aika paljon sitä, mitä haluaa. Päätösvaltaa on ihan riittävästi niinkuin meillä kaikilla tässä."

Naistaloustoimittajat kokevat lähes poikkeuksetta asemansa hyväksi ja tasavertaiseksi toimituksen sisällä. Haastateltavat kuvaavat asemaansa "tasavertaiseksi" ja "tasavahvaksi", sellaiseksi että "kukaan ei mua rupee siitä niinku nokkimaan". Toimittajat kertovat "saavansa tehdä samoja asioita kuin muutkin" tai "sitä, mitä haluavat". Nämä mahdollisuudet koetaan yhtäläisesti niin uutispäällikön tehtäviä kuin pelkästään talousjuttuja tekevien keskuudessa. Haastateltavista ainoastaan yksi vastaajista ilmoitti toivovansa lisää itsenäisyyttä, mutta hänkään ei maininnut asemansa olevan muuta kuin tasa-arvoinen.

Oman tasavertaisen aseman painottamisen lisäksi vastauksista löytyy myös yleistä, toimituksen sisäisen yhdenvertaisuuden korostamista. Toimitusta kuvaillaan "tiimiksi" tai "porukaksi", jossa kaikkien rooli nähdään vahvana. Puheissa korostuu yhteinen päätöksenteko; päivän työtehtävistä ja uutisaiheista "keskustellaan" ja "pätetään yhdessä".

Perinteisesti miesvaltaiseen talous- ja yritysmaailmaan hakeutuminen ei arvelettanut ketään vastaajista eikä kukaan haastateltavista ilmaise kokeneensa ennakkoiluloja tullessaan alalle.

((Miten sä koet, että naistaloustoimittajia arvostetaan kollegojen keskuudessa?))
"Ja mä sanon niinku sikäli tää on upea ala, että niinku toimittajissa yleensä nii ei oo koskaan ollu niin että [...] miehet ois ollu millään lailla niskan päällä. Kyllä me ollaan oitu hemmetin tasa-arvoisia aina."

Aineistosta ilmenee, että haastateltavat kokevat saavansa tasavertaista kohtelua ja arvostusta miehiin verrattuna. Naistaloustoimittajia arvostetaan "ihan siinä missä miehiäkin" ja miestoimittajat eivät ole "niskanpäällä". Työtilanteissa ammattitaito ja kokemus ratkaisevat ja tuovat arvostuksen. Osa haastateltavista ilmaisi, ettei "koskaan ole ajatellu" tai "koskaan oikeestaan joutunu törmäämään" mihinkään mies- ja naisasetelmaan käytännön työtilanteissa.

Huomattavaa on toisaalta se, että kolmessa vastauksessa yhdenvertainen kohtelu nähdään, ainakin osittain, johtuvan naistoimittajien lukumäärästä. Naistoimittajia koetaan olevan niin paljon, ettei naisia enää voi "sulkee kategorisesti pois" ja että "sitä ei enää kukaan hätkähdä". Naistoimittajille järjestetään sekä omia saunailtoja miesten "saunaseurojen" ohessa että sellaista yhteydenpitoa, jossa sukupuolella ei ole merkitystä.

Naistaloustoimittajat eivät myöskään yleisesti koe joutuvansa eriarvoisen kohtelun kohteiksi ulkonäkönsä vuoksi. Ulkonäön nähdään osittain vaikuttavan työskentelyyn, koska televisio on visuaalinen media, mutta kuusi kahdeksasta vastaajasta on sitä mieltä, että esimerkiksi työhönotossa sillä ei ole ratkaisevaa merkitystä.

Vastauksissa korostuu, että useimmat toimittajat näkevät työsaannissa ratkaisevaksi tekijäksi ammattitaidon. Ulkonäkö ei nähdä rajoittavana tekijänä, mutta eräs haastateltava huomioi kuitenkin että se voi "helpottaa" työsaantia. Toisaalta kaksi vastaajista kokee sillä olevan ehdottomasti merkitystä ja vaikuttavan aivan liian paljon valintoihin.

"[...]niille on tärkeä se media, et se niinku tuo, se se tuo sellasen lisäarvon, et se on yks hailee onks se mies vai nainen."

Yhdenvertaisuuden diskurssi ilmenee myös puheessa televisiosta välineenä. Televisiota ei nähdä sen enempää naisten kuin miestenkään välineenä kykyjen, ominaisuuksien tai ulkonäön perusteella. kuitenkin tiedusteltaessa voisiko naisankkurin nähdä ns. pehmentävänä vaikutuksena "koville talousaiheille" monet haastateltavat näkivät tämän voivan olla mahdollista. He eivät kuitenkaan halunneet pitää sitä suoranaisena syyinä naisten valinnalle ankkureiksi. Se, että talousuutisissa on useammin naisankkureita nähdään "sattumana" tai "omasta kiinnostuksesta" johtuvana. Ainoastaan yksi vastaajista on mielestään palkattu naisellisen, pehmentävän vaikutuksensa vuoksi.

Toisaalta neljä haastateltavista näki television myös tuovan yhdenvertaista kohtelua yhteiskunnallisen arvostuksensa vuoksi.

Television nähdään tuovan sellaisen "lisäarvon", että ominaisuuksilla, kuten sukupuolella tai iällä, ei ole merkitystä haastateltaville. Eräs vastaajista näki, että "välineen prestiisi lankeaa myös nuoren naistoimittajan ylle", ja toinen koki, että häntä ehkä on auttanut se "että mä oon aina ollu arvokkais välineissä".

Herrakerhoon pyrkimässä

Eriarvoisuuden diskurssi kertoo muun muassa sukupuolesta johtuvasta eriarvoisesta asemasta. Eriarvoista kohtelua voi kuitenkin ilmetä myös iän tai ulkonäön takia. Kohtelu ei ole välttämättä ainoastaan negatiivista, vaan joidenkin vastausten mukaan naisena olemisesta on työssä myös hyötyä tietyissä tilanteissa.

“[...] Että joskus tulee semmonen tunne, että miesporukassa enemmän puhutaan avoimemmin, niinku jätkäporukan kesken. Mutta, mutta se riippuu myös aika paljon siitä, kuinka ihmisiä tuntee. Että sitte jos tuntee hyvin jonku mies, miesjohtajan ni sillon myös kerrotaan asioita. Mutta ehkä miehet saa helpommin tietää, se voi olla kyllä, niinku noin yleisesti semmosissa, jätkäjengeissä.”

Aineistosta voi tulkita, että naistoimittajat tuntevat jossakin määrin olevansa eriarvoisessa asemassa tiedonsaannissa niin sanottujen yhteistyöverkoston sisällä. Olennaista ja merkittävää tietoa jaetaan “jätkäporukoissa” ja “herrakerhoissa”. Toimittajat kertovat myös kärsivänsä toisinaan uskottavuusongelmista, joita aiheuttavat toisaalta sukupuoli ja toisaalta taas ikä. Nuori naistoimittaja saattaa kohdata muun muassa alentavaa puhuttelua, niin sanottua “tytöttelyä”, joka konnotoi tyhmyyttä, naivututta, epäuskottavuutta ja ammatillista epäpätevyyttä. Tytöttelevä mies pitää itseään ikään kuin ylivertaisena naiseen verrattuna.

“No yks, oikeestaan on ollu semmonen tytöttely, mut siit mä sisuunnuin niin paljon, että mä kirjoin tosi pirullisen jutun sitte ((naurahtaa)). Et se otti mua niinku niin paljo päähän, että se asenne, yks semmonen yritysjohtaja heitti, haastattelun jälkeen, ni, jonkun semmosen, että kirjojappas nyt kiva juttu. Kun olet noin viehättävä tyttö.”

Ulkonäkö on luonnollisesti merkittävä tekijä television kaltaisessa visuaalisessa mediassa. Haastateltavien vastaukset heijastivat yleistä uskomusta siitä, että kauan nainen ei voi olla älykäs ja uskottava.

“Kyllä se ((ulkonäkö)) vaikuttaa. Jos oikeesti kattoo, niin kaikki tv-toimitukset missä mä oon ollu, niin ei siellä oo yhtään rumaa naista, ei ylipainosta, tai vastenmielisen näköstä naista, kylläkin vastenmielisen näköisiä miehiä. Kyllä kaikki meidänkin toimituksessa naiset on hyvännäkösiä, kelpais kenelle vaan.”

Vähemmistössä olemisesta voi olla naistoimittajalle myös hyötyä. Edellisissä esimerkeissä ilmeni, että naiset saatetaan jättää tietoverkkojen ulkopuolelle. Joilla-kin toimittajilla oli taas vastakkaisia kokemuksia. Tietoa saatiinkin helpommin juuri siksi, että oli nainen.

“[...] Ainakin silloin ku mä tuli niin, niin tota naisia ei ollu paljon ollenkaan. Ja siitä on ollu mulle aina äärimmäisen paljon hyötyä, koska mä pääsin aina istumaan öö tiedotustilaisuuksissa isännän viereen tai ainakin vastapäätä.”

Pitää antaa takasin vaan

Selviytymiskurssi tuli esille viiden haastateltavan puheessa. Siinä tulevat esiin tavat, joilla naistaloustoimittajat ovat selviytyneet tai yleensä selviytyvät työhönsä liittyvistä ongelmista. Asioita, joissa haastateltavien piti jollain lailla selviytyä, olivat kollegan lähentely-yritykset, (miesten) verkostoihin mukaan pääseminen, tytöttelevä tai muuten vähättelevä kohtelu, seksistinen huumori ja yleensä taloustoimittajan työssä pärjääminen. Tämä diskurssi paljastaa myös ominaisuuksia, joita naistaloustoimittajalta heidän itsensä mielestä vaaditaan työssään.

“Ainahan on ollu jotain ihmeellisiä äijii (.) duunissa, jota sä sit joko vältät tai sit sä hoidat ne omalla hurtilla huumorillas. [...] Ku mulla on niinku veli jonka kanssa mä oon aina tapellu hirveesti, niin mulla ei oo ollu mitään ongelmia pistää turpaa kiinni näille tyypeille jotka on ruvennu jotain. Mut kyllä mä muistan, mä olin kesätoimittajana, niin mä jouduin juoksee yhtä tyyppiä pakoon, kun se oli niinku ((naurahtaa)) kähälöimässä. Et nää on niit ällöttäviä juttuja. Mut et sit mä vaan juoksin.”

Selviytymiskeinoja oli erilaisia. Kukaan haastateltavista ei paljastanut pahoitta-

neensa koskaan mieltään saati tunteneensa nöyryytystä tytöttelyn tai seksistisen huumorin takia. Sen sijaan kuvatut reaktiot olivat sisuuntumista, takaisin antamista / kostamista tai huumorilla suhtautumista. Mielipahaa ei siis ainakaan saa näyttää ko. tilanteissa. Sisuuuntumista kuvaa yksi haastateltu, joka kertoo myös purkaneensa kiukkunsa kostamalla tytöttelijälleen, ts. kirjoittamalla ”pirullisen jutun”. Takaisin antaminen tulee toisella esille ”turvan kiinni pistämisessä”. Toinen haastateltava toteaa, että ”Kyllä niihin (tytöttelyihin) pitää antaa takaisin siten, siinä pitää sanoa takaisin vaan”. Myöhemmin sama henkilö tuo esille maltillisemman vaihtoehdon:

”Aikasemmin, kokemattomampana sitä ei ehkä niinku, ei sanonu vastaan tai meni niinku mukaan semmoseen mutta tota sitte ku on tullu enemmän varmuutta, ni siihen pitää sillai vaan asiallisesti (.), ei lähteä mukaan sellaseen vaan puhua asiallisesti jos ihminen ei oo tuttu kerran. [...] asiallinen linja vaan sitte jos joku tytöttelee. Ni se loppuu.”

Syykin maltilliseen toimintaan selviää: suhteet täytyy pitää yllä. Toista maltillista selviytymistapaa kuvaa haastateltu, joka kertoo, miten tytöttelyn saa loppumaan luomalla luottamuksellisen tilanteen ja ”näyttelemällä asiantuntijaa”. Huumoria selviytymiskeinona käyttää kaksi haastateltua. Toinen heistä jopa leimaa seksistisestä huumorista pahastumisen tiukkapipoisuudeksi.

Tytöttelyä kokeneet haastatellut antavat ymmärtää, ettei se ole varsinainen ongelma heidän työssään, sillä heillä on hyväksi havaitut keinonsa suhtautua siihen tai saada se loppumaan.

Selviytymiskeinoja löytyy tytöttelyn ja seksismin lisäksi myös muihin tilanteisiin. Yksi haastateltu kertoo ”juosseensa karkuun” eli vältelleensä lähentelevää kollegaa. Naurahdus kertoo, että hän suhtautuu tähänkin tapaukseen jälkikäteen ”hurtilla huumorilla”. Haastatellulle myös vaikuttaa olevan luonnollista, että toista löytyy aina ”ihmeellisiä äijiä”, joita saattaa joutua välttelemään.

Pärjätäkseen työssään naistaloustoimittajalla on oltava tiettyjä ominaisuuksia. Huumorintajuus ja ei-tiukkapipoisuus tulivat jo edellä esiin, ja nämä ominaisuudet ovat tärkeitä erityisesti toimituksen sisällä. Ronskiudesta eli miehekkäistä ominaisuuksista voi olla apua itse työssä, lähinnä verkostojen luomisessa. Lisäksi esille tulivat rohkeus ja vahvuus.

Vahvuutta yksi haastateltu täsmentää sillä, ettei saa pelätä. Vahvuuden vaatimus tulee implisiittisesti esiin myös siinä, ettei pidä pahastua vähästä vaan on suhtauduttava asiallisesti, huumorilla, sisulla jne. Rohkeutta tarvitaan paitsi kysymiseen, myös haastateltujen kuvaamaan takaisin antamiseen. Toisaalta tuntuu selvältä, että rohkeus kysyä asioita on yleisesti ottaen toimittajilta vaadittu ominaisuus.

Kaulukset ojennukseen!

Toimittajien puheesta on havaittavissa myös eräänlainen *turhautumisen diskurssi*, joka liittyy oman työn arvostukseen kollegoiden tai esimiesten taholta. Esimerkiksi yksi haastateltava koki joutuvansa perustelemaan uutisvalintojaan ”nuorekkaan habituksensa” vuoksi. Turhautumista aiheuttavat myös katsojien palautteet, jotka eivät yleensä liity mitenkään toimittajan ammattitaitoon. Tällainen vitsaus on eittämättä tyypillinen ainoastaan television kaltaiselle välineelle, jossa katsoja pystyy näkemään toimittajan.

”Ja sill, sikälihan toi telkkari on muutenkin ihan älytön, et sä oot tehny hullun lailla duunii koko päivän, sull on ollu joku, sull on ihan pirullinen kiire, sä just ja just ehdit niinku kammata lettis ja hakee viimeset puuterit maskista, et sä oot niinku aivan kauheen näkönen kun sä meet ruutuun. Ja sit joku kattoo et onks sulla niinku tyyliin joku huivi vinossa tai jotain. Tai kaulus niinku jääny tietsä näin

-nii, nii se on niinku sit se joka, josta suurinpiirtein soitetaan. Sit sä oot niinku et haloo ((korottaa ääntä)).“

Osa haastateltavista koki ulkonäön merkityksen korostumisen turhauttavana, jos se vaikuttaa työnsaantiin. Koulutuksen pitäisi olla heidän mielestään ainoa merkittävä tekijä.

Mitä kulttuurimme odottaa naiselta

Joskus kielen käyttö suhteutuu konkreettisen tapahtumatilanteen, esimerkiksi keskustelutilanteen ulkopuolelle. Tällaista suhteutumista voidaan kuvata kulttuurisen kontekstin käsitteen avulla. Se tarkoittaa, että aineistosta voidaan löytää seikkoja, joiden tulkinta edellyttää tutkijan oman kulttuuristen tapojen, stereotyyppien tai yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin tuntemuksen tietoista käyttöä. Tunnistaminen edellyttää tiettyjen yleisesti jaettujen oletusten tuntemusta, esim. että kylpemisen tavoite on puhdistuminen. (Jokinen et al.1993, 32-33) Aineistostamme löytyi kaksi *naiseuden diskurssin* ilmenemismuotoa, kotihengetär-rooli sekä tapaus, jossa nainen esiintyy erikoistapauksena verrattuna mieheen. Naiseuden diskurssia käytti puheessaan yhteensä puolet haastateltavista.

“[...] koska se työaika oli semmonen ku se oli, niin se ei toiminu kahden pienen lapsen kanssa. Eli mä jättäydyin silloin freelanceriksi [...] Eli itse asiassa mua pyydettiin ((television taloustoimitukseen)) ja mä katsoin että silloin aika oli kypsä, mun nuorin lapseni oli silloin viisvuotias. Et silloin mä saatoin taas palata tähän, tähän hektiseen duuniin, joka, joka on niinku pienten lasten kannalta kyl tosi ongelmallinen.“

Kulttuurisen kontekstin olemassaolo tulee esiin edellisessä haastatteluosuudessa, kun haastateltava sanoo, että hän jätti ”hektisen työnsä” lasten vuoksi ja pysyi ”palaamaan takaisin”, kun lapset olivat vähän kasvaneet. Näin haastateltavan puheesta heijastuu se kulttuurissamme vallitseva käsitys, että naiset luonnollisesti jäävät kotiin pienten lasten kanssa ja työ jää toiseksi. Haastateltava käyttää tätä diskurssia huomaamattaan, koska hän ottaa tilanteen annettuna. Miehen suusta edellisen kaltaista puhetta olisikin lähes mahdotonta, tai ainakin harvinaista, kuulla. Kotihengetär-rooli löytyi vain yhden haastateltavan puheesta, luultavasti siksi, että yhteensä vain kahdella haastateltavalla on perhe. Ne naistaloustoimittajat, joilla ei vielä ole lapsia, eivät ehkä vielä ole ”löytäneet” itsestään kotihengetären roolia.

“[...] sä voit yrittää sitä että sä oot nuori, sirpakan näköinen, voit yrittää sillä tavalla, että meet kymmenen senttiä liian lähelle kysymään. Joihinkin se teho, saat enemmän irti sillä tavalla. Onhan se yks askel enemmän verrattuna miehiin.“

((haastateltava kertoo, millä tekniikalla hän oli haastatellut pääministeriä EMU-päätöksen yhteydessä:)) “[...] mä kyselin siltä ihan että miks meidän pitäis luottaa tähän mitä sä sanot, viis vuotta sitten sä sanoit näin [...] Mä olin ku pikkutyttö sen sylissä niinku ja mulla oli ilmeetki sellasia [...]” ((Ehkä naiselle on helpompi heittäytyä tollaseks?)) “Kyllä, kyllä!”

Edellisten esimerkkien voidaan katsoa ilmentävän kulttuurissamme edelleen, huolimatta kaikesta tasa-arvokeskustelusta, piilevää stereotypiaa, joka muotoilee naisen miestä heikommaksi ja haavoittuvaisemmaksi. Näin miehestä tuntuu, että hänen täytyy auttaa naista parhaansa mukaan ja olla hänelle kohtelias. Haastateltavat naistaloustoimittajat eivät pitäneet kokemaansa ”erikoiskohtelua” huonona tai epätasa-arvoistavana tekijänä, vaan tuntuivat ottavan asemastaan kaikesta irti työtä tehdessään.

Nainen voi siis heittäytyä ”lapselliseksi” ja ”tyhmäksi” ilman, että mies suhtautuu häneen alentuvasti. Päinvastoin, miehen tulee suojella häntä, ja esimerkiksi mieshaastateltavan tulee suhtautua ymmärtäväisesti naistoimittajan esittämiin ”tyhmiin” kysymyksiin ja jaksaa kärsivällisesti selittää asiat perin pohjin. Voisi kuvitella, että vastaavanlaisesti käyttäytyvää miestoimittajaa pidettäisiin suorastaan tyhmänä ja yksinkertaisena.

Yhtäältä tämä diskurssi korostaa epätasa-arvoista käsitystä naisten ja miesten ominaisuuksista (heikko vs. vahva). Toisaalta, jos vahva nainen osaa käyttää hyväkseen tätä stereotypiaa heikosta ja avuttomasta naisesta, se kertoo arvokkaasta kyvystä kätkeä tietyissä tilanteissa älykkyyden ja vahvuuden sellaisen roolin alle, jonka ansiosta saa esim. parempia tuloksia työelämässä.

Tasavahvuutta puheissa, mutta selviytymiskeinoja käytössä

Kaikkien haastateltujen puheissa korostui naisten tasavahva asema suhteessa niin miehiin kuin koko työyhteisöön. Haastatteluja tarkemmin analysoitaessa löytyi kuitenkin myös eriarvoisuuteen viittaavia puhetaivoja. Mielenkiintoista oli, että ikä nousi suurimmaksi eriarvoisuutta aiheuttavaksi tekijäksi. Suurin osa haastateltavista halusi kuitenkin korostaa, että ulkonäöllä ei ole merkitystä taloustoimittajan työssä. Naistaloustoimittajat eivät halua tulla määritellyksi pelkän ulkonäkönsä kautta eivätkä halua korostaa sen merkitystä työssään.

Kohdatessaan jonkinlaista eriarvoista kohtelua, alentavaa tms, haastateltavat kehittivät erilaisia selviytymiskeinoja, joita psykologiassa voitaisiin kutsua defensimekanismeiksi. Mielenkiintoista oli huomata, ettei haastatteluista löytynyt alistumiseen viittaavaa puhetaivoa. Tämä osoittaa, että haastatteluilla on hyvä itsetunto, kunnianhimoa työssään ja he käyttävät selviytymiskeinoja päästäkseen epämiellyttävistä tilanteista.

Naistaloustoimittajat pitivät työtään vaikeana ja he saivat tyydytystä suoriutuessaan vaativista tehtävistään. Tärkeintä heille ei kuitenkaan vaikuttanut olevan kilpailu uutisaiheista toisten toimittajien kanssa, vaan lähinnä oman itsensä voittaminen. Työ sinänsä on heille ilmeisesti tarpeeksi haastavaa, sillä ketään ei kiinnostanut eteneminen hierarkiassa ylöspäin.

Diskurssien käytöllä on erilaisia seurauksia ja funktioita. Esimerkiksi yhdenvertaisuuden diskurssin hallitseva asema kuvastaa haastateltujen tiedostamatonta pyrkimystä ylläpitää omia käsityksiään kaikinpuolin tasa-arvoisesta asemastaan. Itsearvostuksen diskurssin käyttö puolestaan kohottaa naistaloustoimittajien itsetuntoa ja näin parantaa työtyytyväisyyttä ja työtulosta. Naiseuden diskurssin käytön seuraukset eivät sen sijaan ole positiivisia. Näin siksi, että sen käytöllä voi olla sellaisia seurauksia, että käsitys naisesta esim. ”kotihengettärenä” vahvistuu kulttuurissamme entisestään. Lisäksi se, että käytetään diskursseja, jotka korostavat kulttuurissamme vallitsevaa käsitystä naisesta heikkona ja avuttomana tieteenkin varmistaa tämän stereotypian säilymisen kollektiivisessa muistissamme.

Kirjallisuus

Jokinen, Arja, Juhila, K ja Suominen, E. (1993)
Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.